

JOŠ O GOVORU MJESTA MASLINICE NA OTOKU ŠOLTI – POGLED U JEZIK DIJALEKTNIH TEKSTOVA VENERE STOJAN

Filip Galović

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb

filip.galovic@unicath.hr

orcid.org/0000-0003-4691-0635

SAŽETAK

Venera Stojan, spisateljica iz mjesta Maslinice na otoku Šolti, širemu je čitateljstvu poznata po pjesničkim i proznim zapisima koje piše svojim rodnim govorom, to jest zamijećena je ponajprije po memoarskoj prozi *Škatule-batule...* iz 2010., a u novije vrijeme i po knjizi *Lanterna* iz 2024. U radu se s jedne strane obrađuje jezik dijalektnih pjesama i proznih tekstova iz knjige *Lanterna* pisane masliničkim govorom, dok se s druge strane izdvojene osobitosti uspoređuju s podacima zabilježenima za terenskih istraživanja, odnosno promatraju se konkretna podudaranja i odstupanja. Rezultati će analize pokazati da autorica dobro poznaje strukturu masliničkoga govora, a njegove posebnosti dosljedno pretače u pisanu riječ. Također, u dijalektološkoj se literaturi dugo držalo da je govor Maslinice štokavski govor, no novija su istraživanja pokazala da je govor vremenom čakaviziran pa se može pripojiti čakavskim govorima što svakako dokazuje i jezik dijalektnih tekstova zastupljenih u novoj knjizi ove autorice.

Ključne riječi: Venera Stojan, dijalektna književnost, govor Maslinice na Šolti, čakavsko narječje, štokavsko narječje

UVOD

Posljednjih je godina objavljen golem broj dijalektnih pjesama, prozних ulomaka, pa i dramskih tekstova. Neprijepornom je istinom da ima veoma uspješnih tekstova, kao i tekstova manje kvalitete, s time da su oni uspješni važni jer ulaze u značajan fenomen *dijalektne književnosti*, a i često zrcale jezične činjenice o govorima na kojima se piše.

Otok Šolta dao je plodne autore koji su u svojem pisanju rabili i njegovali domaću riječ, npr. Marin Mladinov, Dobroslav Elezović, Držislav Mladinov i neki drugi, a i danas je na Šolti više živućih autora koji pišu šoltanskim mjesnim govorima. Vrijedno bi bilo istaknuti, primjerice, Ivana Kuzmanića, Nikolu Mateljana, Dinka Sulu, Andra Purtića i neke druge, a među zlatnijim se šoltanskim perima svakako ističe Venera Stojan.

Otok Šolta ima više narodnih govora koji nisu jedinstveni. S jedne su strane tu govori Gornjega Sela i dijelom Stomorske sa zasebnim tipom govora kanovačkoga karaktera, govor je Grohota s Rogačem na svoj način specifičan jer se u njemu sudaraju starije čakavske crte s novoštokavskima iz smjera grada Splita i kopna, govori Srednjega Sela i posebno Donjega Sela jesu u posebnoj grupi jer su najarhaičniji među šoltanskim govorima, a govor je Maslinice – taj nekad štokavski govor čije se pojedine štokavske naznake i dalje osjećaju – danas pretežitim dijelom čakaviziran pa ga se može priključiti čakavskim govorima.

Pisanje je te autorice vrijedno s književnoga motrišta, ali se može uočiti i golem broj precizno pretočenih dijalektnih posebnosti mjesnoga govora Maslinice, stoga je njezina nova knjiga značajna i s motrišta jezika. No, tu ne treba stati: poznato je da mjesni govori danas trpe mnoge utjecaje i promjene, neki iz umiru, a domaća se riječ čuva – i govorenjem i (dobrim) pisanjem.

U nastavku se ukratko skreće pozornost na stvaralaštvo Venere Stojan, o dosadašnjim istraživanjima govora otoka Šolte s posebnim naglaskom na istraživanja i stanje govora mjesta Maslinice, a potom se na svim jezičnim ravnima obrađuje jezik dijalektnih tekstova zastupljenih u novoj knjizi *Lanterna*.

1. VENERA STOJAN I NJEZINO STVARALAŠTVO

Venera Stojan rođena je 1952. u mjestu Maslinici, danas većinom živi u Splitu, a stalno se vraća svojem rodnomu mjestu u kojemu pored mora, u gustoj borovoj šumi, na rivi, iza staroga prozorskoga kapka pronalazi vječito nadahnuće. Piše pjesme, prozu i kraće dramske komade na svojem rodnome govoru. Sudjelovala je svojim krasnoslovljenjem na više manifestacija, a neke je od svojih tekstova objavljivala u časopisu *Čakavska rič*, lokalnim glasilima te na pojedinim mrežnim stranicama. Autorica se godinama zalaže za kulturnu stranu mjesta Maslinice, pa tako organizira ljetne kulturne večeri gdje je u središtu maslinička riječ, ali tu se predstavljaju i ostali šoltanski autori iz drugih naselja sa svojim dijalektnim pjesmama, proznim ili dramskim tekstovima.

Godine 2010. tiskala je memoarsku prozu *Škatule-batule...*, koja je, osim po vrijednosti s književnog aspekta, privukla i zanimanje dijalektologa jer sadrži mnoge jezične karakteristike svojstvene dotad neistraženomu masliničkomu govoru. Naime, jezikoslovci Sanja Vulić i Filip Galović u članku su *Memoarska proza Venere Stojan s dijalektološkoga aspekta iz 2017.* obradili jezičnu stranu spomenute knjige te detektirali veći broj čakavskih posebnosti pored nekih štokavskih. Nekoliko se njezinih proznih zapisa sa svrhom ogleđa govora mjesta Maslinice našlo u znanstvenoj monografiji *Govori otoka Šolte* Filipa Galovića iz 2019., a obrada je jezičnih posebnosti tih istih zapisa zastupljena u novoj knjizi istog autora *Dijalektna književnost otoka Šolte (u ogledalu jezika)* iz 2023.

Knjiga *Lanterna* druga je njezina samostalna knjiga koja sadrži dijalektne pjesme i dijalektne prozne zapise. Obasiže 112 stranica, a riječ je o 45 pjesama te o 11 proznih ulomaka. Nakon *Kazala* slijedi *Popratno slovo* urednika Filipa Galovića, zatim pjesme i proza, potom *Riječ autorice na koncu*, također i *Mali rječnik govora Maslinice*, zatim dio *Iz recenzija izv.* prof. dr. sc. Marija Bare, sociologa i povjesničara, i prof. dr. sc. Marijane Tomelić Ćurlin, jezikoslovke, te *Bilješka o autorici*.

Venera Stojan i u novoj je knjizi „svoja“, posebna. Ona svojim koračanjem na proplanku riječi umije zaokupiti pažnju i s aspekta književnosti i s aspekta jezika. Venera je među manjim brojem današnjih poznatih mi autora koji pišu toliko srčano, neusiljeno, i čije se jednostavne

riječi tako lako nižu, a ipak nose široka značenja i kroje duboke slojevite slike. Pisanje mi je te autorice bilo odvajkada posebno: ono je priprosto, a svojim sredstvima uspijeva kristalno dočarati odlazak ribara na more, maslinički suton, juhu bake Marije, rasparanu mrežu ribara, *babu* Katu, zna predočiti bakinu iglu, ocrtati staru stepenicu, trošnu stolicu, starinski pokrivač, zamijetiti vlažan zid, mirnoću zavjesa, gusti dim oko cigarete njezina djeda, štap tete Marije, čuti pjesmu s rive, osjetiti miris lovora... U njezinim su očima ovjekovječeni detalji koji nam danas mnogima izmiču, a koji su činili i trajno čine specifikum određenoga mjesta i određenoga vremena. Autorica piše iz duše, ne opterećuje se stilskim sredstvima, rimom, ne želi dopadanje, ne razmeće se, a sve zaodijeva iskrenošću dok otvara svoju škrinju sjećanja. Ona, dakle, s obilatim količinom skromnosti i krotkosti uspijeva preslikati taj starinski svijet u svojoj toplini, čestitosti i ispravnosti. Polazi joj za rukom da jasnovito oživi pojedinu sliku, događaj, bljesak, čin, pokret – sve ono što čini minulo vrijeme koje želi predočiti, ali ga i nastoji očuvati: ne samo u svome kutku srca već i porukom čitatelju da i u njemu probudi slične misli i stremljenja.

Kako u recenziji notira Marijana Tomelić Ćurlin, autorica „zrelim poetskim zapisima, kako u tematskom i stilskom, tako i u izražajnom pogledu, (...) šeće kroz doživljeno i proživljeno, propitkuje se i osluškuje...; stihovi su ovo koji svjedoče o autoričinu osobnome viđenju i doživljaju sebe i svijeta. Njezin svijet ubrzo postaje naš svijet, njezina promišljanja postaju naša“, tj. ona „zavičajnim idiomom kreira stvaralačke impulse, traži snagu u riječima i slikama. Puno je dragih uspomena, slika iz djetinjstva, motiva njezina rodnoga kraja, Dalmacije: često je prisutan motiv mora, ribara, broda, sike, zvijezde“. Recenzent Mario Bara, duboko ulazeći u materiju, evidentira: „Priče i stihovi u ovoj zbirci čitatelju približavaju iskustvo otoka, oživljavaju njegove aktere, čine slike živima i razumljivima. Otočne su zajednice zbog brojnih valova i smjerova migracija demografski oslabljene, ali u pravilu s dobrodošlicom dočekuju svoje povratnike, pa makar i one povremene kada ljeto donese novi život mještanima. Odlaskom iseljenici nastoje zadržati idealizirano sjećanje na otok kakav je bio u njihovoj mladosti, a njihovi potomci usvajaju sliku koju su im ostavili stariji. Venera Stojan upravo kroz svoje stihove i priče održava tu sliku otoka, kao što i narodni govor čini živim i čuva danas pomalo potisnute riječi iz

svakodnevice. U nastojanju očuvanja tradicijske kulture ove riječi ostaju čvrsta točka i simbolično uporište lokalne, mjesne i otočne identifikacije.“

2. ŠOLTANSKI GOVORI I POLOŽAJ GOVORA MJESTA MASLINICE

Govori su otoka Šolte sve do novijega vremena bili slabo istraženi i opisani. Mate Hraste prvi je istražio šoltanske govore koncem 30-ih godina XX. stoljeća, a rezultate je toga istraživanja objavio u studiji *Osobine govora otoka Šolte, Čiova, Drvenika i susjedne obale* iz 1948. Hraste šoltanske govore stavlja u širi kontekst bračkih, hvarskih i viških govora. Piše o temeljnim fonološkim i morfološkim značajkama sviju šoltanskih govora, osim o govoru Maslinice o kojemu iznosi svega pokoju napomenu. „Za manje selo Maslinicu, na krajnjem zapadu, zna se, da je nastalo mnogo kasnije. To je bilo ljetovalište neke plemićke obitelji, koja je uzela sebi radnike iz Muća kraj Splita, pa su tamo i ostali. Stanovnici toga mjesta i danas govore štokavskim dijalektom s izvjesnim čakavskim primjesama“ (Hraste 1948: 125). Početkom je 60-ih godina Petar Šimunović istraživao onomastiku otoka Šolte, a u naselju je Grohote ispunio upitnik za tadašnji *Srpskohrvatski dijalektološki atlas*. Godine 1986. objavio je rad *Pristup jezičnoj i onomastičkoj problematici otoka Šolte* u kojemu osim onomastičke problematike, a oslanjajući se na Hrastine bilješke, notira najvažnije napomene iz fonologije i morfologije svih govora otoka Šolte, izostavivši pritom govor Maslinice, koju je „kao štokavsko naselje isključio iz ovoga prikaza“ (Šimunović 1986: 156). Međutim, u radu su *Memoarska proza Venere Stojan s dijalektološkoga aspekta* iz 2017. Sanja Vulić i Filip Galović opservirali veći broj čakavskih posebnosti u djelu Venere Stojan *Škatule-batule...*, pisanom masliničkim govorom. U to je vrijeme Filip Galović terenski istraživao govor Maslinice te je 2018. objavio rad *Je li mjesni govor Maslinice na Šolti štokavski ili čakavski?* u kojem zaključuje: „Kako se na temelju iznesenoga materijala može razabrati, stanoviti je broj zabilježenih posebnosti svojstven čakavskom narječju, stanoviti je broj svojstven štokavskom narječju, među kojima se pojedine danas nalaze u nekim čakavskim govorima, poglavito južnočakavskima, a stanoviti je broj karakterističan za oba narječja. Uopćeno gledano može se zaključiti

da je mjesni govor Maslinice čakaviziran pa se njegova današnja struktura znatno podudara sa strukturom niza drugih južnih čakavskih govora, posebice onih kopnenih. Stoga bi ga valjalo priključiti čakavskom narječju, odnosno njegovu južnočakavskom dijalektu“ (Galović 2018: 281). Postoji još nekoliko članaka iz novijega vremena koji se na ovaj ili onaj način dotiču šoltanskih govora, a najvažnijom je novijom građom obimna knjiga *Govori otoka Šolte* Filipa Galovića iz 2019. u kojoj se na temelju višegodišnjega terenskoga rada u šoltanskim naseljima detaljno opisuju šoltanski govori na svima četirima jezičnim ravnima.

3. OBRADA JEZIKA DIJALEKTNIH TEKSTOVA ZASTUPLJENIH U KNJIZI „LANTERNA“ VENERE STOJAN[1]

3.1. IZ FONOLOGIJE

Svi šoltanski govori, a tako i govor Maslinice, idu u ikavske govore. I analizirani tekstovi obiluju ikavskim formama: *čuvadu tajne/najveće na svitu; da mi je vidit; deboto san je iscipala; di san prvi put; jer je bilo tisno; ka snig je kuvertur njezin; momu didu; njijova pisma; odlipila se jedna zvizda; poruku mu uvik šaje; priko dvora; priko škatule; priskoči dva pitara murtile; sad će obid; sičedu fete bonace; šaptač vitar mi se javi; triba li ča donit; tvoja je duša ka i ova stina; umorno tilo; za cili život*. To, naravno, ne znači da se ne može čuti poneka ekavska forma, npr. *srce je tuklo na obedvi bande; zatvori obe škure*, a tako i u živome govoru, npr. *cesta, ozleda, zanovetat, teleso* itd. Spominjem i priloške riječi tipa *tote, ovde/vode: izmišala san tote i nas mlaje; malicije tote nema; oni ča su ritko ovde; ovde je samo radi bala; od srca sve vode pozdravin; skupila san vas vode*, dakle s krajnjim *e*, iako ovo mogu biti starije varijante s izvornim *e*. Samo se okaziono može ovjeriti pokoja jekavska prinova, npr. *ma me neš ucjenit*. U riječi romanskoga postanja *praska* ‘breskva’ dobiveno je *a*: *prasko iz mokri škartoci*, a u živome

[1] S obzirom na grafiju u dijalektnim tekstovima *Venere Stojan*, a i radi lakšega snalaženja, u jezičnoj se analizi bilježe (*nj*), (*lj*), (*h*), (*dž*). Grafem (*đ*) označuje glas srednje vrijednosti, što se zasebno ističe. Također se bilježe (*č*) i (*ć*) iako su u govoru izjednačeni, no u tekstu se upozorava na tu činjenicu.

se govoru javlja i primjer *oraj* ‘orah’. Interesantno je da samo Maslinčani imaju *oraj*, svi ostali Šoltani redovito *orih*. Prilog i prijedlog u značenju ‘prije’ u Maslinici obično ima oblik *prija* (uz *prije*): *ko će prija reć; prija tebe i poslin tebe; prije pustih godin* dok ostali Šoltani najčešće kažu *prin*, rjeđe bez krajnjega *n*, ali i novije *prije*.

Stari šwa u masliničkome govoru i svim šoltanskim govorima ima dosljednu supstituciju u vokalu *a*, na što upućuje i građa: *dasku za prat robu; dobar van dan, judi; je li vo java oli san; mamila me je vanka iz kužine; nemoj kasno, odma doma; nemoj mi lagat; otac mu je sve opisa; pivaju i za mene danas; poletile su vanka; to ni naš posal; vitar mi se javi; život je jedan*.

Čakavska se jaka vokalnost ogleda u glagolu *vazest/vazimat*: *miljeti vazimju puno vrimenta; ona je brzo vazme; vazela je škatulu pod ruku; vazest fetu kruva; vazmite je šotobracu* pa je u tim primjerima, dakako, riječ o odrazu slijeda *w + poluglas*. Inače je u primjerima takvoga tipa nastupio vokal *u*, što je realnost govora Maslinice: *mater se je užgala od ida; stavila me unutra; u njegov kufer; u ruci; uvik je blizu; uvik mi daje forcu; vaše ćere, unuke*.

Stari slogotvorni *l* (*l_o*) sustavno je prešao u vokal *u*: *biži sa sunca; ćikaru punu crne kafe; napunu mu glavu; ni moga mućat više; sunce se smije; suze došle na oči; tuću me vali; vazmi na dug; žuti šudar*, a isti je rezultat nazala stražnjega reda : *odaješ muke pa opet misiš; gleda me nikako grubo; kad bude ona rekla; litnja subotnja večer; lito je donilo vrućinu; tužan je to bija kraj*.

Čakavski se prijelaz prednjega nazala *ɛ* u *a* u govoru Maslinice čuva u nekoliko riječi, npr. *jazik, zajat* itd. U knjizi dolaze primjeri s očekivanim razvojem *e*: *bilo mi je drago misit tisto, meko; brod za mulon već je odvezan; gleda u nju; kad čujen ime; ko mi je u pameti; vrime je od skuši*. Čitamo i *klapa je počela pivat*, gdje je i nakon palatala razvijeno *e*, no u tome je nalazu na Šolti, susjednome otočju i kopnu redovit vokal *e*.

Evidentirane su sporadične realizacije protetskoga konsonanta *j*: *adio, momci, jopet dojdite; otvorimo justa; s moj inenon na justima*.

Primjeri *da san brzo naresla; kad san jon dasku za prat robu ukrela; ukredi suncu sjaj* upućuju na činjenicu da je u masliničkome govoru stara korijenska sekvencija *ra* prometnuta u *re*. Osim potvrda tipa *rest* i *krest*, u Maslinčana egzistira i leksem *rebac* ‘vrabac’.

U dubletnome tipu **topl- / *tepl-* iz praslavenskoga doba nastupa vokal *e*: *kad je u postěji teplo; steplili su mi srce moje; tepli oblog na prsi.*

Slogotvorno je *r* redovito bez popratnoga vokala: *diglo mi se srce u grlo; dok je prtila na tovara; pa sve brže i brže; pipala san pismo, drčala; u ponari crnon, a u svim je šoltanskim govorima ono uvijek kratko.*

Čakavska se realizacija *crikva* sreće i u materijalu: *kad san se vraćala iz crikve.*

Kako se očekuje u čakavskim sustavima, i u govoru je Maslinice fonem *dž* ustupio mjestu fonemu *ž*: *onda bi ti utira u žep; traverša sa žepon, a takvih je primjera još u živome govoru, npr. svidožba, žigerica itd.*

Fonem *h* u ovome se govoru u pravilu isključuje bez supstituta ili na njegovu mjestu nastupaju supstituti *j*, *v*, *k* premda danas nije potpuno nepoznat ovomu govoru. Da je tako i u pisanju autorice Venere Stojan, dokazuju nalazi: *odma bi se uputili; tamo je uvijek ladovina; u ladu stare kuće; blizu nog i bez straja; jedna navrj druge; niki slaki smij; vika, smij, skrika; brod na suvo; eto kruva; isfrižan je i suv; juva babe Marije; kruva iz Rajkine peći; puvala u njega; skuvala njezinu juvu; smočija kruv u uje; suvi kolač izrizan; škaturu od duvana; umisit kruv i uje; za juvu i brujetić, ali i čula ih je; kraj njih; lako, milo i tih. U posljednjim primjerima nije riječ o pisanju radi lakše čitljivosti, već je većinom tako u govoru Maslinice.*

Fonem *f* obično nastupa u posuđenih riječi: *ćikaru punu crne kafe; falilo je arije; friško se je i obrija; koliko nas je bilo u famiji; mater činila fintu da spava; pa je popuzila svon forcon; parili smo mala firma; sikli su veslima fete bonace; trefile su in se oči; vaki kunfužjun u mistu; zavezajala je nafta.*

Skup *hv* ima različitu sudbinu: ili se svodi na *f*: *Eto fala, puno fala; zafaljiva je Ivo; fala ti, Bože moj, ili se iz skupa reducira prvi član: *Ma ko bi ih uvatija; uvatile smo se šotobracu; malo se uvalo.**

U govoru je Maslinice, kao u svim govorima na otoku Šolti, došlo do zatiranja razlike između afrikata *č* i *ć*, odnosno svedeni su na fonem srednje tvrdoće. Posve je razumljivo da se u književnim tekstovima pišu oba fonema: *samo da se ništa čuje; subotnja večer; na zidu stare kuće; sa većin gušton.*

Maslinčani govore oblike tipa *mejaš*, *mejašnik*, *preja*, *tuji* i sl., dakle s čakavskim rezultatom *j*, kao što bilježi i naša autorica: *afana(t) će od žeje; gajeta stara je sve mlaja; izmišala san tote i nas mlaje; ma vidi ti moje*

gospojice; onda slaje zaspeš. Međutim, u živome je govoru u dijelu ovjera, bilo da su domaće ili primljene riječi, evidentiran i *đ* koji se izgovara kao glas srednje vrijednosti. Taj je fonem zastupljen i u tekstovima: *babin điran posađen u pote; isprid mene lipo uređen; ka da je anđel doletija; Naša dva kortedanta; sve bi se to događalo; svi na vijadž; učinimo đir.*

Svi su šoltanski govori šćakavski, pa su šćakavske forme potpuno očekivane i u analiziranim zapisima: *dok se vratiš s ribaščine; jedna je namiščala blazinju; maši se za šćap; namiščan ka očale; našu staru miščanku; njezine miščanke; pa su i drugi miščani tako živili; polako pa jače pušćat; prid ribaščinu; ribari bidu se spuščali; vidija se je šćap.*

U tome je svjetlu zanimljiv i čakavski odraz *žj* u imenici *možjani*: *bati u možjanima; kap tarme za možjane.* Spominjem da Maslinčani kažu i *grozje*, dakle s rezultatom *zj*.

Da je stari skup *čr* i danas živ u govoru Maslinice, signalizira autoričin primjer *čriva me muču*, a Maslinčani kažu i još poneki primjer s tim važnim skupom. Inače se u dijelu nalaza sreće i *cr*, npr. *kolura mi je zacrvenila obraze; za ćikaru punu crne kafe; žena u crnini; kolura mi je zacrvenila obraze.*

Čakavska je osobitost slabljenja napetosti zatvorenoga sloga prisutna u govoru Maslinice. I u riječima se uzetim iz građe zamjećuje supstitucija afrikate frikativom, npr. *oči su mu svitile ka u maške; staraško brontulavanje; ti si Masliniška*, kao i redukcija okluziva, npr. *od Braske kuće; jedva se čulo ovo zanje; to su ti zANJI španjuleti.*

U nalazu se učili su nas o *poštenju* uočava da je skup *čt* nakon redukcije poluglasa preinačen u *št*.

Delateralizacija se fonema *lj* provodi u svim šoltanskim govorima, a i u građi je obilato potvrđena: *bura i daje puše; iskrivjena, ružinava forketa; kjuče, britvulin; namisti košuju u gaće; na modron posteji; onda dojde krajica Večer; ostavjan da živi; poruku mu uvijek šaje; u ljubavne bonace; ušujalo se more u mene.* Ne trebaju čuditi primjeri poput *kus veselja; veselje, srića, vino i ja* gdje nije došlo do provođenja sekundarnoga jotovanja.

Finalni je slogovni *l* u masliničkome govoru zadržan na dočetu riječi u imenica, pridjeva i dijela priloga, kao i na dočetu unutarnjega sloga, npr. *dil, misal, sokol, vol; bil, debel, tepal; odozdal* (ali *po*) *pored palci Npl., šoldi, žalcu Lsg.* Više potkrepa nudi i materijal: *javal more izdržat; ka*

da je anđel; poć na bal; sol u moru; žmul vode; vesel je bija pored uvatila korak ka soldat; vidi mulca. Finalni je *l* u pridjevu radnome muškoga roda jednine ili reduciran, npr. dava je vonj; doda je svoga poznatoga vonja; i on je piva; meni je reka; njezin je muž navigava, ili je prešao u vokal *a*, npr. bokun se je naklonija; jer mi se i glas prominija; lagano se okrenija; sa strane se stvorija; to je bija mirakul; želija je produžit razgovor.

Dočetno je *m* u nastavcima i nepromjenjivim riječima prometnuto u *n*: da se osladin ledenon arijon; neka san opet pala; pa je pratin do kantuna; ribari u zakrjpenin gaćan; s mojin imenon; vonjon od nafte; vućen se s uspomenan; zaželin da se vrati. Na dočetu leksičkoga morfema promjenjivih vrsta riječi *m* ne mijenja svoju prirodu, npr. škaram karton deveron/izglancan, pa tako i u živome govoru čujemo bratim, sram itd.

Dobro se čuva skup *jd* u prezentskoj i imperativnoj osnovi glagola prefiguriranih od glagola **iti*: da pojden spat; dojde do tete Marije; dojdite u kuću moju; izajde i stane; najdu mi se blizu nog; neka pojdu na bal; nikoga tražimo i izajdemo; pazilo se da te najde samu; projde ispod moje kuće; slamica mi u san dojde; svaka pisma svoga najde. Kako se i očekuje na tome području, nema infinitiva tipa dojt, najt, poj i sl., odnosno sustavne su realizacije tipa doć, nać itd.: da je ura za poć u školu; kad će proć više; nemoj mi doć blizu; poj je nać sutra; zato ću i poć na bal; znaš ko će doć.

Skupovi *šk*, *šp*, *št* u mnogim hrvatskim govorima veoma često nastupaju u primljenih riječi, pa po tome ne odudara ni govor mjesta Maslinice. Nekoliko je dokaza iz raspoloživa materijala: friška pitura; iz mokri škartoci; na dnu škatule; na momu škoju; ruke su poškurile; sakrij mi se iza škinje; vadi puntu iz škuri; klizeć priko špiget; zadešpet drugome cviču; to su ti zanji španjuleti; krajice meštrala, pisme i života; rašćicu za beštije; otu malu štrucu. Skupovi *sk*, *sp*, *st* sreću se u izoliranim slučajevima, npr. kupujen spizu; ništo jon je iz stumika; ponistra poviše dvora.

Zamjenička je osnova *vs* očekivano preinačena u *sv*: ispraćamo svaku večer; je li ga svak vidi; kad je sve u plusu; očev brod, sve njegovo; sve se to spaja; svi smo njemu isti; svima se smije. Zasebno treba podvući oblik *vas* ‘sav’, koji se dobro drži u svim šoltanskim govorima, a i u materijalu nahodimo primjer: govorila je na vas glas.

U masliničkome govoru cirkuliraju oblici tipa *moreš*, *moremo*, dakle sa supstitucijom intervokalnoga *ž s r* u prezentu glagola ‘moći’, no

nisu rijetki ni oblici tipa *možeš, možeš*. Jednako se sreće u pisanoj riječi: *javal more izdržat; ne moreš koraka daje; moremo li se sutra vidit pored može i nanoge; onda se može naručit.*

Kontaktna je asimilacija zastupljena u više primjera: *ka da se š njin jubi; oli se to meštral š njima šali; pojde š njin; pomalo š njon u kuću.* Distantnu asimilaciju zastupa primjer *još se one suze šušu.*

Disimilacijski su procesi očigledni u nalazima tipa *škakju po lebriman te u nalazima tipa Ante se zlamena; zlamen nike/stare jubavi.*

U riječi *ditinstvo* palatalni je nazal *nj* izgubio palatalnost: *kako iz mene vazest ditinstvo; usikle se slike ditinstva.*

U dativu i lokativu jednine imenica ženskoga roda *e*-vrste glasovi se djelomice sibiliziraju: *u njihovon zadrugi; sa bobon kruva u šaki, ali i baba ga je pomilovala po ruci.*

3.2. IZ MORFOLOGIJE

Imenica je *kolura* u značenju 'boja' u Maslinici ženskoga roda: *žuta njegova kolura*. Imenica je *glad* muškoga roda: *spominjen se svega, Afrike, glada, rata.*

U instrumentalu jednine imenica *a*-vrste obično postoji distinkcija između palatalnih i nepalatalnih nastavaka, npr. *cukron, glason uz križen, ocen* iako se na Šolti, tako i u Maslinici, naiđe i na poneko odudaranje. Potkrepe su iz analiziranih tekstova: *sa svojin brodon; velikin žmulon vode; za obidon pored ko je ono s kaičen; na rivi se naša sa prijatejen; sa srcen i dušon, ali i vonjon od nafte.* U instrumentalu jednine imenica *e*-vrste sustavno je *-on*: *arija je bila sita vlagon; glavon blizu mula; godina za godinon; pismu za pismon; pod kapon nebeskon.*

Određene imenice (stara *n*-deklinacija, *t*-deklinacija, *s*-deklinacija) u kosim padežima imaju proširenu osnovu s *-en-*, *-et-* ili *-es-*, što signalizira i pisana riječ Venere Stojan: *da su teška vrimenta; imena lipa, srčana; nevojna su bila vrimenta; s mojin imenon na justima; šugaman priko ramena.*

Govor Maslinice, kao i svi šoltanski govori, ne zna za množinske umetke *-ov/-ev-* u jednosložnih i dijelu dvosložnih imenica muškoga roda. Da su takve realizacije ovjerene u analiziranim pjesmama i prozi, dokazuju potvrde: *gurale jedna drugu laktima; kalebi po mulu; lagano se*

gingaju brodi; petenin, kjuče, britvulin; svit se je drža ladovine po dvorima; zna on di su kanji kraji.

U genitivu množine imenica *a*-vrste i *e*-vrste dominira multi nastavak pored nastavka *-i*, a u muškome se rodu pojavljuje i nastavak *-ov* koji ne pokazuje veliku frekvenciju. Potvrdnice su iz građe: *par dan; misto naših otac; frigani giric; ja san iz mriž vikala; jema li liganj; jemamo srdel; iza prvih kuć; koliko je šalturic bilo; pa su frizure bile ko u glumic; priko sto godin; škatula od naranač; tvojih pisam note; upa san u kašetu brokav; vonj minulih godin; zajaukala je bez suz; evo opet bat koraci; gredu priko dvori; kuću novih podi; ništo šmugne iz postoli; sve manje miščani; veselih obrazi; pe-šest kilometri nanoge; ponistre svojih nadi; vadi puntu iz škuri*. U genitivu množine imenica *i*-vrste posvjedočen je nastavak *-i* (rijetko *-ih*): *ne bojmo se riči*, a u ponekoj je potvrdi živ i stari dvojinjski *-iju*: *da te još sanjan otvorenih očiju*.

Stara nejednakost nije registrirana u dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica *a*-vrste, odnosno redovit je sinkretički nastavak *-ima*, kojemu rjeđe može prionuti navezno *n*: *ča ti je vo po noktiman; drugi su bili u kaićima; na valima života; prama mulima; popodne, uvečer/danima; sa kapima morske rose; sa punima takujinima; sa tima malima pozdravima; sa velikima botunima; sitnin koracima; s latenima pijatima; s librima si prolazila; s mojin imenon na justima; stala je na vratima; škakju po lebriman; veslima sičedu*. U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica *e*-vrste sustavan je nastavak *-an*: *divojkan poručivali da ih volu; isprimiščan po kašetan; kad bi s ovčan; kojon bi nas udrila po nogan; mendanim gučan; na Vašima vridnima rukan; puntinan bile zataknete; sa bluzican od tafta; sa punima boršan; sa izlizanin jaketan; tuče po blazinjan; u zakrpjenin gačan; vučen se sa uspomenan; zaseli po klupan*. U imenica je *i*-vrste uobičajen nastavak *-ima*, kojemu u živome govoru rjeđe može prionuti navezno *n*: *pratiš me očima; rićima*.

Sasvim je prirodno očekivati da u akuzativu množine imenica muškoga roda stoji nastavak *-e*: *slušala san zvuke noći i gledala sinjale života; vonjala na lipe bokune*.

U pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji u književnome se izvoru, a tako i u živome govoru, najvećim dijelom razlikuju nepalatalni nastavci od palatalnih, tj. dolazi tip *žutoga – tujega* premda se tu i tamo mogu ovjeriti

pojedini otkloni. Genitivne su potkrepe iz materijala: *dobroga dida*; *maloga miša*; *praznoga droba*; *svetoga Mikulu*; *velikoga oblaka dima* pored *blaga Božjega*; *do Donjega Sela*; *domaćega svita*; *fetu domaćega sira*; *pod naleton donjega vitra*, ali i: *jida samega*; *ništa od tega*; *za vrime Drugega rata*. Nekoliko je potvrda za dativ i lokativ muškoga i srednjega roda: *u brzome letu*; *u malome mistu*; *u oceanu rajskome*; *u starome dvoru*; *u to vrime je svak svakome pisa* pored *u Donjemu Selu*; *u tvojemu imenu*; *u Vašem dvoru*, ali i: *u temu dilu dana*; *zadešpet drugemu cviču*. Vrlo je važno spomenuti specifičnost u ženskome rodu, gdje nije rijedak nastavak *-on* štokavske boje, ali se pojavljuje i *-oj*. Kod Venere Stojan preteže *-on*: *duši mojon veli friž*; *na modron posteji*; *na punon rivi*; *u dušu u kojon su za cili život*; *u ponari crnon*; *u staron kući*. U dativu, lokativu i instrumentalu množine sviju rodova u govoru je Maslinice frekventniji dvojinjski nastavak *-ima* (rijetko s naveznom *n*) iako se može sresti i stariji množinski *-in*, a jednako je u analiziranoj građi: *sa punima boršan*; *sa velikima botunima*; *zakrpjenima gaćan* pored o *dobrin danima*.

Među ličnim zamjenicama dobro je istaći da nenaglašeni oblik lične zamjenice *ona* u dativu jednine glasi *jon*: *da jon stavin nova*; *daj jon niki mot*; *na čelo jon pala sida*; *pa ću jon ga ostavit*; *po sridi di jon srce kuca*. Instrumentalni oblici ličnih zamjenica za 1. i 2. lice glase u Maslinici *menon* i *tebon* (uz *tobon*), stoga čitamo: *ča će s menon sve činit*; *da bi s menon zabalala*; *mi za tebon*. Autorica navodi: *nami dici je to bilo najdraže*; *oni ne pomognu nami*, dakle s formom *nami* jer Maslinčani govore *nami*, *vami* prema starim instrumentalnim množinskim oblicima dok kod ostalih Šoltana dolaze oblici *nan*, *van*.

Vrijedi ovdje podvući i instrumentalni lik povratne zamjenice koji se u govoru Maslinice javlja u formama *sobon* i *sebon*, pa tako stoji i kod naše autorice: *sam sa sobon govoriya*; *Zorka je sa sobon govoriya*; *ostavidu za sebon trag*.

Posvojne zamjenice imaju uobičajene likove: *Ivo moj*; *moja teta Danica*; *tvoja je duša*; *tvoje sutra*; *tvojih pisam note*; *u tvojemu imenu*; *njegov posal*; *ja san njegova*; *ka snig je kuvertur njezin*; *njezinu spar*; *u njezine ruke*; *tužni naš dvor*; *misto naših otac*; *naše matere i babe*; *iza vaše kuće*; *vaše ćere*, a značajno je da u značenju 'njihov' dolazi oblik *njijov*: *njijov posal*; *njijova pisma*; *na njijovu lipu mladost*; *u njijovon zadruzi*.

Među pokaznim je zamjenicama važno izdvojiti masliničke oblike (o)vi, (o)ti, (o)ni, dakle s nastavkom -i: učiniti ovi križ; oti put; baš bi ti momenat; vesel je bija ti dil dana; oni bariton; u oni dil nas.

Pokazne su zamjenice i (o)taki, (o)vaki, (o)naki uz dosta rijetko takov, (o)vakov, (o)nakov. Venera Stojan navodi: da je vaki kunfužjun u mistu.

Zamjenica se ko 'tko' u masliničkome javlja kao upitna, odnosno i neodređena. Neki su od primjera iz materijala: ćirile smo iza kantuna ko je sve tamo; ka bi doša ko po nas za zabalat; kad smo bacali ko će daje; ko će to znat; Ko je užga misec?; Ko mi je sla buletine, a potla/i pisma iz daleka?.

Upitno-odnosna zamjenica u značenju 'čiji' glasi čigov: čigove li je pletenice držala/iskrivjena ružinava forketa?.

Čakavska se zamjenica ča u funkciji upitno-odnosne zamjenice za 'neživo' redovito javlja u pisanoj građi: ča ću reć?; ča ti je vo po noktiman?; ča Van je, jeste dobro?; pa ča je ovo?; bob kruva ča ga je vazeja; fetu kruva ča je tek izaša iz peknjice; grana od javora, ča je pukla; reče ča je mislila; rekla san ča san tiše mogla; sve san znala ča san želila znat; vali ča bi udrili u mul; zato ča san bila. U funkciji se veznika u zavisnoj rečenici može odnositi i na 'živo', npr. mišćani ča su došli iz Splita; prijatejica Grozde, ča je skupa s menon odila u osnovnu školu.

Čitamo primjere pa zašto komu naša smeta? te stavi(t) ću Veneru leć u nju, neman ušto, gdje se opaža da nema potvrda za kompozite zač, uč jer su u šoltanskim govorima danas istisnuti, pa svi Šoltani rabe oblike zašto, našto, pošto, ušto.

Neodređena zamjenica u značenju 'neki' glasi niki: daj jon niki mot; niki slaki smij, a neodređena zamjenica u značenju 'netko' glasi niko(r): jer će još nikor bit na balu; nikor ne more počirit; nikor se ne čuje. Za značenje 'nešto' dolazi ništo: ništo ostane u zraku; ništo šmugne iz postoli; samo da se ništo čuje, a za značenje 'ništa' dolazi ništa: ne duguješ mi ništa; nisu ništa govorili; razumit ne mogu ništa; sve je ispid, ništa iza.

Govori se zamjenički pridjev sam: dide je sam sa sobon govoriija; samo san sama, razumiš; sam si reka da ti se cili svit okrenija.

Komparativ se tvori od osnove pozitiva sufiksima -j- i -ij-, npr. gajeta stara je sve mlaja; on je još svitliji; stariji svit. Superlativ se tvori

prefiksom *naj-* koji se predmeće obliku komparativa: *ali nije najvažniji; najlipja u vali*.

Infinitiv je u svim govorima na otoku Šolti apokopiran, što je sukladno sa stanjem u materijalu: *čekala da ćeš doć; da se može slobodno izjadat; di će smistit otu malu štrucu; gremo povirit na bal; kad su otočani morali poč u zbjeg; klapa je počela pivat; moramo pomoć; lipo ih je čut; ponudit ih tebi moran; sad mogu i umrit; samo tvoje ime reć*.

U značenju ‘imati’ u ovome mjesnome govoru cirkuliraju glagoli *jemat* i *imat*, kao što je to vidljivo u zapisima: *jemale smo mi mi lipe i vesele, a gladne godine; jemali su i ča govorit; jeman nacrte; još jema nas; jubavi jema pored ako imaš ko će ti dodat žmul vode; imamo posla*.

U govorima otoka Šolte za zanijekani prezent glagola u značenju ‘imati’ obično dominira tip *nimaš – nimate*, ali se uvukao i tip *nemaš – nemate*, koji je u masliničkome govoru gotovo dosljedan, što dokazuju i spisateljčini primjeri: *kad neman ča reć; nemamo ni dinara; nema nikoga; nema ni njega ni oca; sunce nema oči*.

Prema staromu glagolu **gręsti* obilato su zastupljeni prezentski oblici: *gren se naslonit; gren zvat mater; večeras gremo povirit na bal; oli grete zabalat?; gredu* i naše ćere; *gredu priko dvori*.

U infinitivu je glagola II. vrste i oblicima tvorenima od infinitivne osnove sustavan morfem *-ni-* (< *-ny-): *da bi iša malo protegnit noge; ka da će mi srce puknit; moran spomenit postole; more pljusnit u more; ulizla u kužinu, okinila pokrivo; Zorka je jedva suspregnila suze*. Inače u govorima otoka Šolte preteže *-nu-* dok se *-ni-* redovito javlja u govoru Maslinice, danas često i u govorima Gornjega Sela i Stomorske, nešto rjeđe drugdje.

U građi čitamo stihove *modra je tenda/ča darije lad* gdje je interesantan oblik *darije* u značenju ‘dariva’, a riječ je o posebnoj tvorbi iterativnih prezenta koja zahvaća i šoltanske govore. Naime, u dijelu su južnočakavskih govora „glagoli sa sufiksom *-iva-/ija-* u infinitivnoj osnovi, koji inače tvore prezent po 3. sprezdibi, potvrđeni s oblicima po 2. sprezdibi (inf. *dobivat*; prez. *dobijen – dobiješ – dobije* ‘dobivam, dobivaš, dobiva’...“ (Lukežić 2015: 365).

I govoru su Maslinice, kao svim govorima na Šolti, svojstveni oblici *nisan – nisi – ni – nismo – niste – nisu*, a naravno specifičan je oblik *ni* za 3. lice jednine prezenta: *da jon ni drago; ma ni jemala mira; ni bilo ka sad;*

ni me više iska, no pod novijim se utjecajem u svim govorima uvukao i *nije*, pa je i takve oblike uključila i Venera Stojan: *nasmijala se kako odavno nije; nije moja mater išla; nije na meni da oznanin; teta Marija nije dobro*.

U 3. licu množine prezenta gospodari nastavak *-u*, zatim i *-ju*, ali se čuje i *-du*: *bez straja produžu priko dvora; boju se riči; ča ne škripju više; čekali da partu; čriva me muču; da mi više duradu; da nas ne vidu; da ulovu pune mriže; gredu priko dvori; kupaju se u moru; napadaju svaki dan; oskoruše kad budu meke; otkad se vako sanjaju sni; smiju se, čakulaju; steplu je te dvi-tri riči; vonji me okružuju; zazovu mi pismu/potiradu patnju*. U živome govoru, ali i u građi, u pojedinim slučajevima mogu doći paralelni nastavci, npr. *kad Donjaci pivadu pored pivaju za nas*.

Glagolski prilog sadašnji očekivano nema finalno *-i*: *bacajuć ploke čudin se; jedan za drugin klizeć*.

Futur I. ima uobičajenu tvorbu: *dojdi sutra pa ćemo čakulat; i ja ću doć; pa ćeš čut ča nikad dosad nisi; sve ću ih stavit u red*. Kada se infinitiv nađe ispred pomoćnoga glagola, oni se redovito spajaju, što je u građi kompromisno zabilježeno, kako bi bilo čitljivije: *doni(t) ću van vode i cukra; stavi(t) ćemo je leć; vidi(t) ćeš ujutro; voli(t) ću te ka da će susvita*.

Futur se egzaktni u građi tvori od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i glagolskoga pridjeva radnoga: *ako ne budemo pričali; kad bude ona rekla; kad Van bude trebalo* premda maslinički i drugi šoltanski govori znaju i za tvorbu pomoću svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *bit* i infinitiva.

Čakavskom je vrhunskom odrednicom poseban oblik glagola *·biti·* koji se rabi za tvorbu kondicionala. Šoltanski govori pretežito imaju *bi, biš, bi, bimo, bite, bidu/bi* iako se kadšto čuje i *bi* u svim licima. Čakavske likove navodi autorica: *mogli bimo večeras na drugu poštu poć; baš bite stali; ribari bidu se spuščali polako*, ali notira i unificirano *bi*: *ako bi uvatili više, odma bi se uputili za Split; oni bi zavikali; ovi sa Velikoga mula bi išli prema Žalu; vali ča bi udrili u mul*.

Glede priloga, svojim se likom ističu: *apožito* ‘naročito, posebno’: *apožito moran spomenit postole na take; burdimice* ‘brzo, hitro’: *priko balature burdimice ulize u kamaru; deboto* ‘zamalo, umalo’: *evo, dohoto san je iscipala; lešo* ‘kuhano (u vodi)’: *večera je samaštrane lešo girice; odozgar* ‘s

gornje strane, odozgo': *i ja ću se/odozgar; propju* 'baš, upravo': *propju ka da je anđel doletija; šotobraco* 'pod ruku, ispod ruke': *uvatile smo se šotobraco*.

Veznik *oli/ol* evidentiran je u značenju 'ili': *ispod ruke/oli priko ramena; je li vo java oli san?; odma bi se uputili za Split oli Trogir; ti se odluči: oli ona oli Tere*, a isti se upotrebljava i mjesto upitne čestice *zar: oli grete zabalat?; oli lapiša i tinte nema/u Merike, u velome svitu?; oli misliš da stalno mislin na te?; ol ne vidiš, ćoro; oli je vruće?*. Posebno se ističe veznik *ma* koji se pojavljuje u značenju 'ali': *bura i daje puše,/ma i jugo ove dane ne kalmaje; samo bi harmonika svirala, ma je bilo puno mladosti; stara jesan, ma i mlada*.

3.3. IZ SINTAKSE

Konstrukcija *od* + genitiv nerijetko može zaposjesti mjesto uzročne sintagme: *afana(t) će od žeje; još bisna od jučerašnje bure; ka da in se i grlo začepilo od tuge; parilo ka da san u rajju, zamantana od lipote; pa su jon od milinja i suze došle; ponositi javor, ča se od starosti naslonija na litnju kužinu; rice koje su poskakivale od radosti; ruke su poškurile od sunca*.

Nije rijetko da se prijedlog *u* kombinira s genitivom imenskih riječi koje označuju ili određuju što 'živo', pa i kod Venere Stojan čitamo *na dvoru u Mladina Pumpice* u značenju 'kod Mladina'; *prošla kraj kuće na Žalu di san odila u babe Marije* u značenju 'kod bake Marije' ili *pa san ja u tete Zorke stala* u značenju 'kod tete Zorke'.

Veoma je redovita konstrukcija *za* + infinitiv: *došla sa kacijolon za zakalat vodu iz sića; jema iza kuće za naložit; jemamo srdel za ispeć; jesi izabrala glavu za vodit; još san mlada za odat se; ka bi doša ko po nas za zabalat; lipi za pofrigat tragnji; pa bi donija koju škatulu naranač za pokripit dicu; sunce se je spremalo za leć; šudarić za otrat nos; ura za poč u školu*.

Mjesto posvojnih, odnosnih i gradivnih pridjeva rado stoji konstrukcija prijedloga *od* + genitiv: *fetu domaćega sira od ovce; glava od diteta; grana od javora; karton od cimenta; modru veštu od merla; na krpici o(d) cica; od Mladina Pumpice ćer; pašćica od trišnje; sa bluzican od tafta; škartoci od karte; u lagane vešte od cica; veštu od pliša; vrata od dvora; vrata od škole* iako su sasvim obična i pojedina odudaranja, npr. *bat nog maternih; ćerino vinčanje; latenu škatulu; očev brod*.

Posvojnost se, osim pomoću posvojne zamjenice, može izraziti i dativom lične zamjenice, npr. *mater mi je plakala i na slabo vrime.*

Sreće se upotreba i dativa bliskosti, npr. *jeman ti ja sina.*

Instrumental sredstva u govorima otoka Šolte često ima prijedlog *s/sa*, ali može doći i bez njega. Autoričine su ovjere: *Danica mu sa svojim teplin glason reče; pilat ka sa pilon*, ali *Ivo rukon otare pot sa čela; kako je lamata rukan; pa je autobusom došla.*

U većemu se broju slučajeva u perfektu iza nenaglašenoga se povratnih glagola čuva pomoćni glagol: *bokun se je i naklonija; di se je baba odmarala; kad se je Braco odalečija; mater se je užgala; nastavila se je čakula; pleja se je kuvertur; sve se je lipilo od nje; ulizivala se je Tonkica*, ali i *lipo se živilo.*

Prilog se *di* rabi za izricanje mjesta, npr. *pogledan mul di mi je bija zavezan brod; u Donjemu Selu, di se kupu muški iza večere*, ali i za izricanje smjera, npr. *di su pobigla tepla slova; di putuje tvoje sutra?; kad počnen kontat di mi je poč.*

Uz glagole se kretanja koristi prilog *ća*, a označuje udaljavanje od nekoga mjesta: *amo ća; iša bi ća ka da to ni njegov posal; poj ća, ovo je kraj; poslin išli ća.*

Tu i tamo javlja se udvajanje prijedloga: *okrugli, za na stol; postoli za u poje; prijatejice će je čekat za na ples.*

U rjeđim se slučajevima mjesto lokativa rabi akuzativ kao oznaka mjesta: *bila u moje malo misto par dan i opet se veselila; dica su još u mudantine; litra crnoga je bila naslonjena u kašetu.*

3.4. IZ LEKSIKA

„Bogatstvo leksika govora otoka Šolte prvenstveno leži u činjenici da je pored leksema naslijeđenih iz praslavenskoga leksičkoga inventara prisutna manja skupina leksema orijentalnoga postanja, ponešto germanizama, hungarizama itd., a obilato su potvrđeni leksemi romanske provenijencije“ (Galović 2019: 265). Tako je, dakako, kad se pogleda i u leksik tekstova Venere Stojan.

Autorica bilježi *moje duge vlase san uplela u pletenicu* s važnom imenicom u značenju ‹kosa›, koja je praslavenskoga postanja, a koristi se

u različitim fonološkim varijantama u mnogim čakavskim i kajkavskim govorima te u ponekim štokavskim. Imenica *kus* u značenju ‘komad’, također iz praslavenskoga leksičkoga inventara, dolazi i u stihovima ove spisateljice: *pa mi potla muke/kus veselja dadu*. Ovamo ide i imenica *muka* u značenju ‘brašno’: *Bilo mi je drago misit tisto, meko, lipi se, dodaješ muke, pa opet misiš i pustiš da miruje*. Čitamo *dok je prtila na tovara brimena raščice* s važnom imenicom *tovar* ‘magarac’, koju govore mnogi čakavci i neki zapadni štokavci. Vrlo se često u čakavštini čuje stara riječ *pot* u značenju ‘znoj’ pa tako i glagoli *potit(i) (se)*, *spotit(i) (se)*, *upotit(i) (se)* i sl., a i autorica piše: *Jo, ča san se spotila...* Glagol *iskat* povezuje sva tri hrvatska narječja, a i danas se govori na Šolti premda uzmiče pred glagolom *tražit*. Autorica evidentira: *Ni me više iska, pita za mene*. Mnogi čakavci i neki štokavci kažu *vonj, vonjat(i)*, što je ovjereno i u tekstovima: *friška pitura zavonjala te vonji me okružuju*.

Riječi se orijentalnoga postanja rjeđe pojavljuju. Imenica *kaiš* nastupa u značenju ‘remen’: *naša bi me očev kaiš*. Ovamo ide i općepoznati leksem *žep*, koji govori velik broj čakavaca: *traversa sa žepom po sridi*. Pojedini čakavci govore također *taška* i slično, manji broj njih i *skaršela/skašela* itd.

Tu i tamo nađe se poneki germanizam, primjerice *štruca* ‘kruh duguljasta oblika (ob. kupovni)’: *di će smistit otu malu štruca*.

Hungarizmi su neznatno prisutni, a autorica rabi glagol *gingat se* u značenju ‘ljuljati se, njihati se’: *lagano se gingaju brodi*.

Kako je općenito poznato, romanizmi su u čakavskim govorima znatno zastupljeni, pa je tako i u šoltanskim govorima. Čitamo *pokrila je pijuminon teti Mariji kolina*, gdje je interesantan romanizam *pijumin*, koji nastupa u značenju ‘vrsta pokrivača’. Autorica se pita: *Ko mi je sla buletine, a potla/i pisma iz daleka?* s imenicom *buletin* koja je nosilac značenja ‘cedulja s porukom, pisana poruka, pisamce’. Glagol se *kontat* javlja u značenju ‘računati, izračunavati, brojiti’: *kad počnen kontat di mi je poč*. Zanimljiv je i glagol *užat*: *podboči(t) ću ruke kako je užala i moja mater*, koji pokriva značenje ‘imati naviku, običavati’, a danas se ne govori sasvim često. U stihovima *kukicon barata, dok se maceta/od bumbaka u žepu okriće* imenica *maceta* označuje ‘smotak, zamotuljak (vune i sl.)’ dok se *bumbak* pojavljuje u značenju ‘pamučno vlakno, pamuk’. Autorica navodi

da su ribari imali zakrpane hlače *punih tašeli zavezane trainon*, a tu se vidi romanizam *tašel* koji nosi značenje ‘zakrpa (npr. na odjeći, gumenoj zračnici i sl.)’ te romanizam *traina* koji je nosilac značenja ‘vrsta tanje i čvrste uzice’. Temeljno značenje glagola *molat* jest ‘pustiti, ostaviti’, pa tako Stojan piše: *neka me mola na miru više*. Za značenje ‘pakost, zloradost, zloba’ autorica bira riječ *malicija*, koja se danas rjeđe čuje jer obično dolazi *zlo, zloća* i sl. Još je niz interesantnih romanizama koji su inkorporirani u analizirane tekstove, npr. *deštrigat* ‘uništiti, upropastiti’, *durat* ‘trajati’, *forca* ‘snaga, sila, jakost’, *gurla* ‘žlijeb, oluk’, *kombinet* ‘vrsta ženskoga donjega rublja, kombine’, *odrebatit* ‘odbiti, odbaciti, odskočiti’, *pitar* ‘lonac za cvijeće’, *puntina* ‘kratki čavlić sa širokom glavicom (za pričvršćivanje papira)’, *šinjorina* ‘gospođica’, *škur* ‘1. koji je bez svjetla, mračan; 2. koji je zagasite boje, taman’, *tenda* ‘tvrdo platno za natkrivanje (npr. broda, terase i sl.) kao zaštita od kiše, sunca i sl.’

4. ZAKLJUČAK

Na otoku Šolti nekoliko je živućih plodnih spisatelja koji pišu svojim mjesnim govorima, a posebnu pozornost svakako zaslužuje Venera Stojan, spisateljica iz naselja Maslinice, ponajprije poznata po memoarskoj prozi *Škatule-batule...* iz 2010., a sada i po knjizi *Lanterna* iz 2024. U članku se s jedne strane analizira jezik dijalektnih pjesama i proznih tekstova iz nove knjige *Lanterna*, dok se s druge strane izdvojene posebnosti uspoređuju s podacima zabilježanima za terenskih istraživanja, odnosno promatraju se konkretna podudaranja i odstupanja na svima četirima jezičnim ravnima. Jezičnom se obradom tih tekstova pokazuje da se podatci iz spomenute knjige u cijelosti podudaraju s terenskim podacima, odnosno da je riječ o pouzdanome materijalu koji obiluje jezičnim posebnostima svojstvenim masliničkomu govoru. Također je tako važno istaknuti da je stari maslinički govor podrijetlom štokavski govor, no terenska su istraživanja u novije vrijeme pokazala da je govor čakaviziran, pa se može priključiti čakavskim govorima, što ujedno dokazuje i jezik tih pisanih tekstova.

LITERATURA

Brozović, Dalibor; Ivić, Pavle, *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1988.

Derksen, Rick, *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon. Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Brill, Leiden – Boston, 2008.

Finka, Božidar, *Čakavsko narječje*, u *Čakavska rič*, 1 (1), 11–71, 1971.

Finka, Božidar, *O novim tendencijama i pojavama u čakavskom narječju*, u *Filologija*, 9, 145–148, 1979.

Galović, Filip, *Čakavština u dvama dramskim tekstovima s otoka Šolte*, u *Croatica et Slavica Iadertina*, 10 (1), 81–101, 2014.

Galović, Filip, *Mate Hraste i njegov prinos poznavanju čakavskih govora otoka Šolte*, u *Baščina*, 23, 105–110, 2014.

Galović, Filip, *Čakavština od srednjega vijeka do dijalektalne književnosti i današnjih dana*, u Dobrić, Renata; Galović, Filip (ur.), *Zbornik radova. Literarno-likovno-filmski natječaj Gradske knjižnice Kaštela „Kaštelanske štorije 2015./2016.“* (7–11), Gradska knjižnica Kaštela, Kaštela, 2016.

Galović, Filip, *Je li mjesni govor Maslinice na Šolti štokavski ili čakavski?*, u *Croatica et Slavica Iadertina* 14 (2), 269–284, 2018.

Galović, Filip, *Govori otoka Šolte*, Općina Šolta – Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2019a.

Galović, Filip, *Novo dramsko djelo Dinka Sule u svjetlu govora Grohota na otoku Šolti*, u Paštar, Ivan (ur.), *Domaća rič* 13 (115–124), Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar, 2019b.

Galović, Filip, *Pogled na govore otoka Šolte*, u Paštar, Ivan (ur.), *Domaća rič* 14 (187–213), Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Zadar, 2021.

Galović, Filip, *Dijalektna književnost otoka Šolte (u ogledalu jezika)*, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2023.

Hraste, Mate, *Osobine govora otoka Šolte, Čiova Drvenika i susjedne obale*, u *Rad JAZU* 272, 123–156, 1948.

Lisac, Josip, *Čakavština kao narječje i u hrvatskoj književnosti*, u *Čakavska rič*, 32 (1), 5–11, 2004.

Lisac, Josip, *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.

Lukežić, Iva, *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Zagreb – Rijeka – Čavle, 2012.

Lukežić, Iva, *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Zagreb, 2015.

Peco, Asim, *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Naučna knjiga, Beograd, 1989.

Perić, Sana, *Pjesnici Šolte*, u Radman, Zoran (ur.), *Otok Šolta. Monografija* (277–295), Općina Šolta, Grohote, 2012.

Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. JAZU, Zagreb, 1971–1974.

Šimunović, Petar, *Pristup jezičnoj i onomastičkoj problematici otoka Šolte*, u *Rasprave Zavoda za jezik IFF* 13 (1), 147–162, 1987.

Vinja, Vojmir, *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*, I–III. HAZU – Školska knjiga, Zagreb, 1998–2004.

Vulić-Vranković Sanja; Galović, Filip, *Memoarska proza Venere Stojan s dijalektološkoga aspekta*, u *Čakavska rič* 45 (1–2), 5–21, 2017.

IZVORI

Stojan, Venera, *Lanterna*, Vlastita naklada, Split, 2024.

SUMMARY

Venera Stojan, a writer from the village of Maslinica on the island of Šolta, is widely known for her poetic and prose works written in her native dialect. She first gained recognition with her memoir prose *Škatule-batule...* from 2010, and more recently with the book *Lanterna* from 2024. This paper examines, on one hand, the language of the dialectal poems and prose texts from *Lanterna*, written in the Maslinica local dialect, while on the other hand, the selected features are compared with data collected from field research, observing specific similarities and differences. The results of the analysis show that the author has a deep understanding of the structure of the Maslinica local dialect and consistently translates its nuances into written form. Additionally, it was long believed in dialectological literature that the Maslinica local dialect was part of the Štokavian dialect group. However, more recent research has shown that over time it has shifted towards the Čakavian dialect group, which is also confirmed by the language used in the dialectal texts included in this author's new book.

Keywords: Venera Stojan, dialectal literature, Maslinica local dialect on Šolta, Čakavian dialect group, Štokavian dialect group

